

Πανεπιστήμιο Αθηνών
Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ

Σπύρος Α. Μοσχονάς

Γλωσσική ικανότητα

6 & 13/3/2025

- » langue – parole (F. de Saussure)
- » «... πάνω από τη λειτουργία των διαφόρων οργάνων υπάρχει μια άλλη, πιο γενική, ικανότητα που κατευθύνει τα σημεία· κι αυτή θα μπορούσε να είναι μόνο η γλωσσική»

(Saussure, *Μαθήματα Γενικής Γλωσσολογίας*, 40)

» competence – performance (N. Chomsky)

«Η γλωσσολογική θεωρία ασχολείται κυρίως με έναν ιδανικό ομιλητή-ακροατή [ideal speaker-listener], σε μια εντελώς ομοιογενή γλωσσική κοινότητα [completely homogeneous speech community], ο οποίος γνωρίζει τέλεια τη γλώσσα του και ο οποίος, όταν εφαρμόζει τη γνώση του της γλώσσας κατά την πραγματική εκτέλεση [in applying his knowledge of language in actual performance], δεν επηρεάζεται από συνθήκες άσχετες προς τη γραμματική, όπως: περιορισμούς μνήμης, παρεμβολές, μεταστροφές της προσοχής και του ενδιαφέροντος, σφάλματα (τυχαία ή χαρακτηριστικά) ... Κάνουμε έτσι μια θεμελιώδη διάκριση ανάμεσα στην *ικανότητα* [competence] (τη γνώση της γλώσσας που έχει ο ομιλητής-ακροατής) και την *εκτέλεση* [performance] (την πραγματική χρήση της γλώσσας σε συγκεκριμένες περιστάσεις). Μόνο υπό το πρίσμα αυτής της αφαίρεσης [...] αποτελεί η εκτέλεση άμεση ανάκλαση της ικανότητας. Στην πραγματικότητα, προφανώς και δεν αντανακλά άμεσα η εκτέλεση την ικανότητα: οποιαδήποτε καταγραφή φυσικού λόγου δείχνει πολυάριθμα λανθασμένα ξεκινήματα, αποκλίσεις από τους κανόνες, ενδιάμεσες αλλαγές του αρχικού σχεδίου κ.ο.κ. Το πρόβλημα για τον γλωσσολόγο, καθώς και για το παιδί που μαθαίνει τη γλώσσα, είναι να προσδιορίσει από τα δεδομένα της εκτέλεσης τα υποκείμενα συστήματα κανόνων [underlying systems of rule] που έχουν κατακτηθεί από τον ομιλητή-ακροατή και τα οποία αυτός θέτει σε χρήση κατά την πραγματική εκτέλεση [...] Η γραμματική μιας γλώσσας αναλαμβάνει την καταγραφή της εγγενούς ικανότητας του ιδανικού ομιλητή-ακροατή. [A grammar of a language purports to be a description of the ideal speaker-hearer's intrinsic competence.]»

(Noam Chomsky, *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1965, 3-4)

«Μη ιδανικοί» ομιλητές-ακροατές, «μη ιδανικές» περιστάσεις

- » ενδείξεις από τη γλωσσική κατάκτηση
 - ▶ ανεπάρκεια ερεθίσματος (poverty of stimulus)
- » εκφραστικά ολισθήματα (slips of the tongue)
 - ▶ «γλώσσεψα την μπέρδα μου»
 - ▶ You have hissed all of my mystery lectures (Spoonerisms)
 - ▶ Work is the curse of the drinking class (Oscar Wilde)
- » «το 'χω στην άκρη της γλώσσας μου» (tip of the tongue)
- » ακουστικές παρερμηνείες (slips of the ear)
 - ▶ φλόμυγα, σκούνιες, νεαυτός (παιδικά λάθη κατάτμησης)

«Μη ιδανικοί» ομιλητές-ακροατές, «μη ιδανικές» περιστάσεις

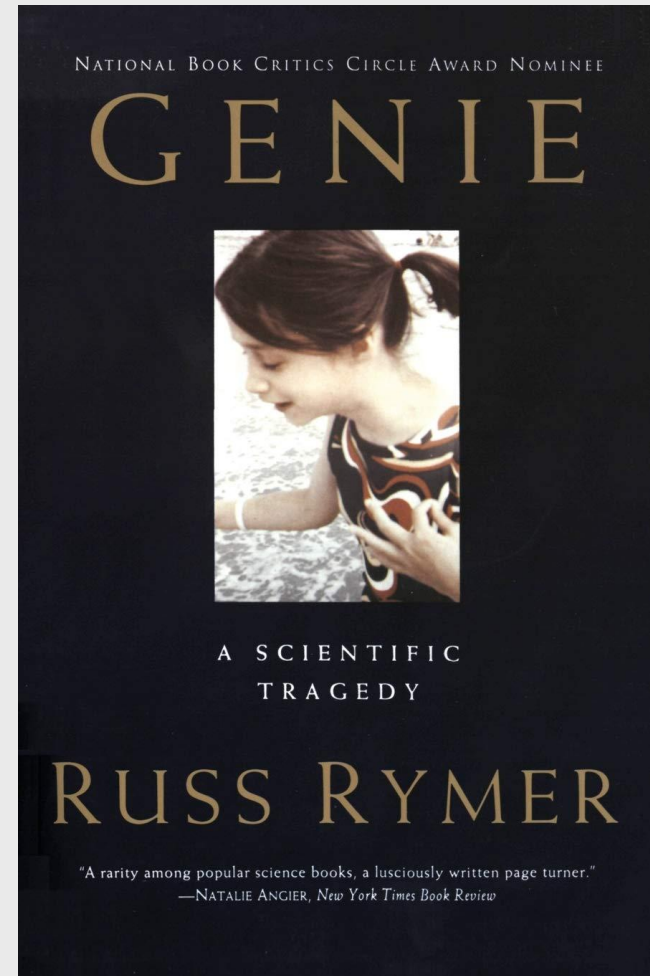
- » ακουστικές αμφισημίες:
 - ▶ great ape - grey tape
 - ▶ θ' ακυρωθεί - θα κυρωθεί
 - ▶ Δεν έχει σχέση
- » ενδείξεις από αφασικά συμπτώματα

Αφασίες

- » Αφασίες: Διαταραχές της γλωσσικής λειτουργίας που οφείλονται σε εγκεφαλικές βλάβες και εκδηλώνονται ως αδυναμία κατανόησης ή παραγωγής του προφορικού ή/και του γραπτού λόγου.
- » Αφασία Broca (κινητική αφασία με μη ρέοντα λόγο)
- » Αφασία Wernicke (αισθητηριακή αφασία με ρέοντα λόγο)
- » Αφασία αγωγής
- » Κατονομαστική (αμνησιακή) αφασία
- » Καθολική (μεικτή) αφασία
- » Διαφλοικκή αφασία (κινητική, αισθητηριακή, μεικτή)

- » περιπτώσεις ανθρώπων αποκομμένων από το περιβάλλον
- » υπάρχει γλωσσική ικανότητα στα ζώα;

Genie

«Μη ιδανικοί» ομιλητές-ακροατές, «μη ιδανικές» περιστάσεις

- » ακουστικές αμφισημίες:
 - ▶ great ape - grey tape
 - ▶ θ' ακυρωθεί - θα κυρωθεί
 - ▶ Δεν έχει σχέση
- » ενδείξεις από αφασικά συμπτώματα

Αφασίες

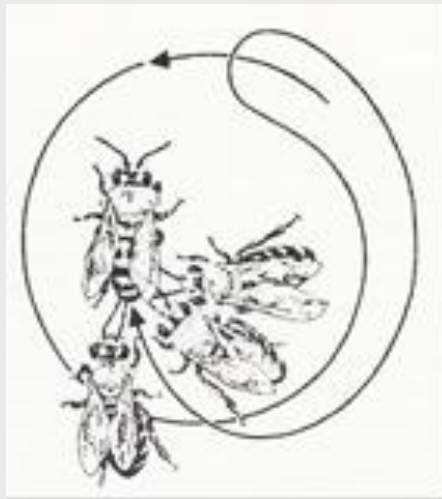
- » Αφασίες: Διαταραχές της γλωσσικής λειτουργίας που οφείλονται σε εγκεφαλικές βλάβες και εκδηλώνονται ως αδυναμία κατανόησης ή παραγωγής του προφορικού ή/και του γραπτού λόγου.
- » Αφασία Broca (κινητική αφασία με μη ρέοντα λόγο)
- » Αφασία Wernicke (αισθητηριακή αφασία με ρέοντα λόγο)
- » Αφασία αγωγής
- » Κατονομαστική (αμνησιακή) αφασία
- » Καθολική (μεικτή) αφασία
- » Διαφλοικκή αφασία (κινητική, αισθητηριακή, μεικτή)

- » περιπτώσεις ανθρώπων αποκομμένων από το περιβάλλον
- » υπάρχει γλωσσική ικανότητα στα ζώα;

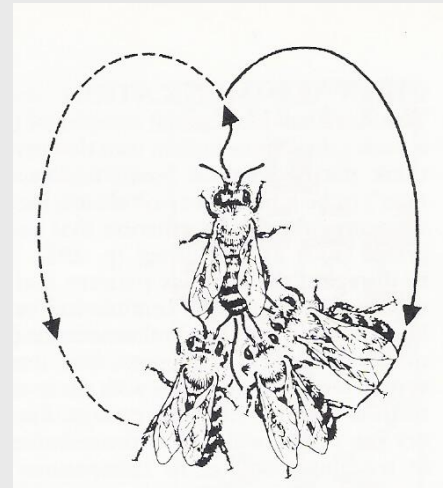
Πώς το κάνουν οι μελισσούλες

Η μέλισσα διαθέτει την ικανότητα να μεταδίδει με τις κινήσεις της στις άλλες μέλισσες λεπτομερείς πληροφορίες για την προέλευση, την ποσότητα και τον ακριβή προσανατολισμό της τροφής που έχει ανακαλύψει. Με τον κυκλικό χορό στον οποίο εναλλάσσονται αριστερές και δεξιές στροφές (Σχ. 1) η μέλισσα δηλώνει ότι η τροφή βρίσκεται κοντά στην κυψέλη, ενώ με τον οκτώσχημο χορό (Σχ. 2), όταν η τροφή βρίσκεται μακριά, δηλώνει την κατεύθυνση προς την πηγή (σε σχέση με τον ήλιο), την ποιότητα της γύρης (με τη ζωηρότητα των κινήσεών της), την απόσταση (με τον αριθμό των στροφών) κ.ά.

Σχ. 1

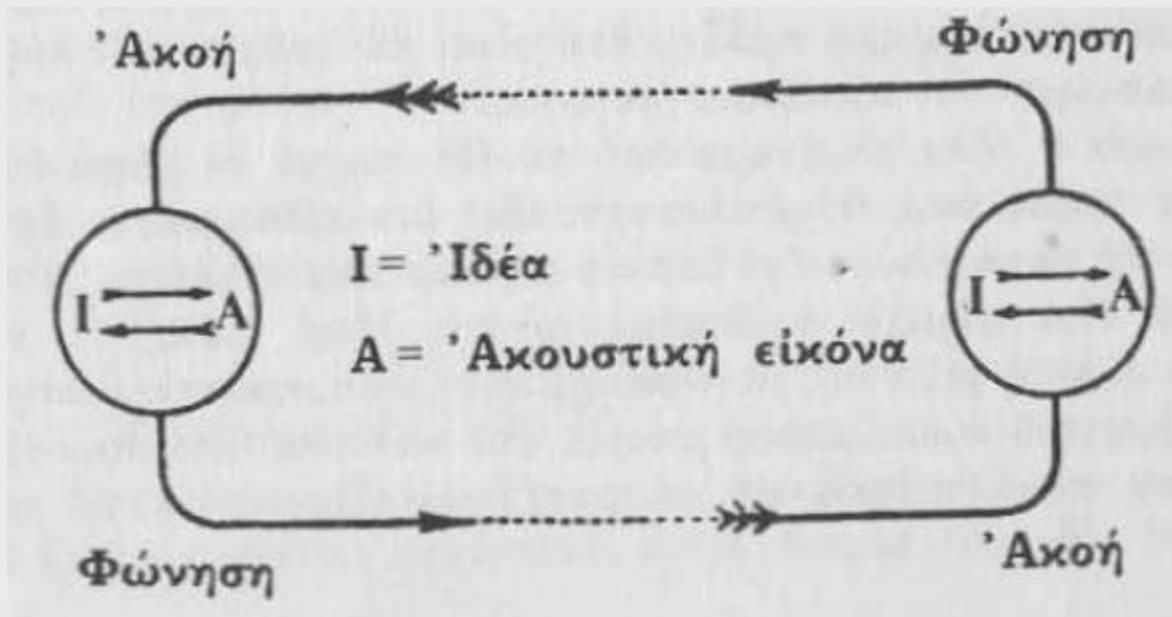
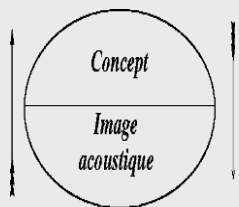
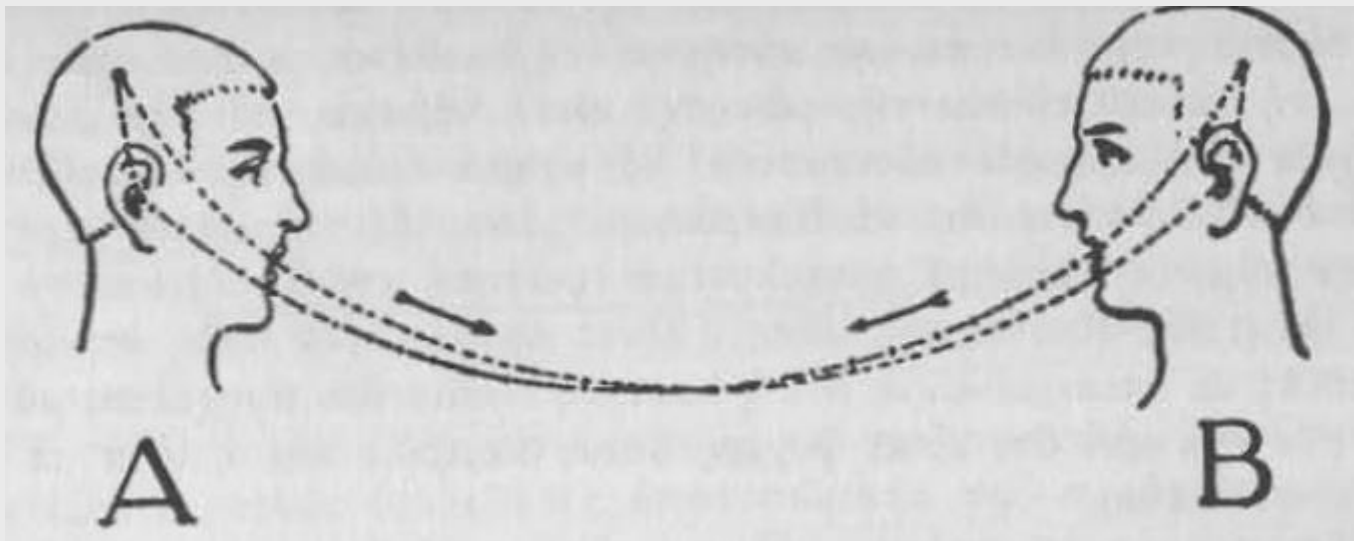
Σχ. 2

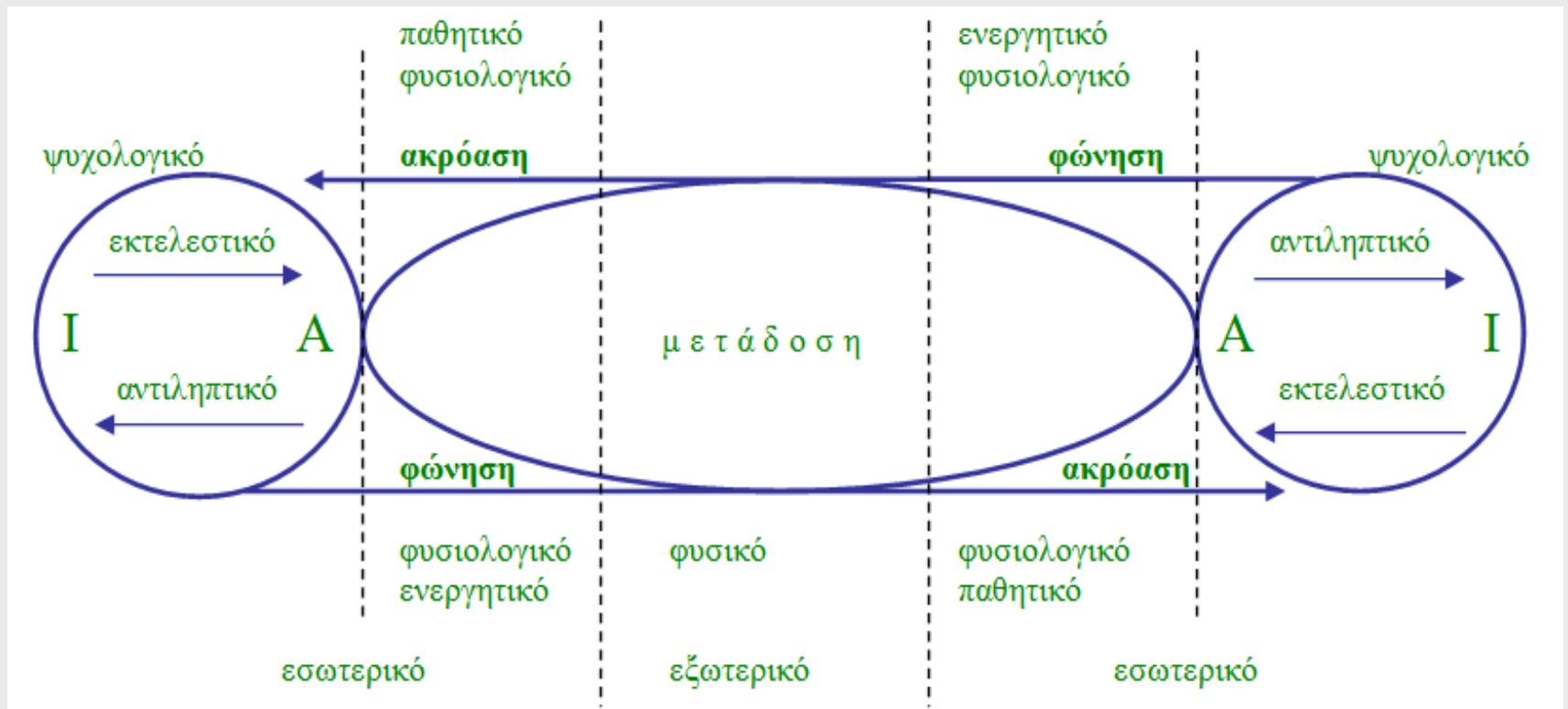
Διδασκαλία γλώσσας σε πιθήκους – Chimpsky, Kanzi

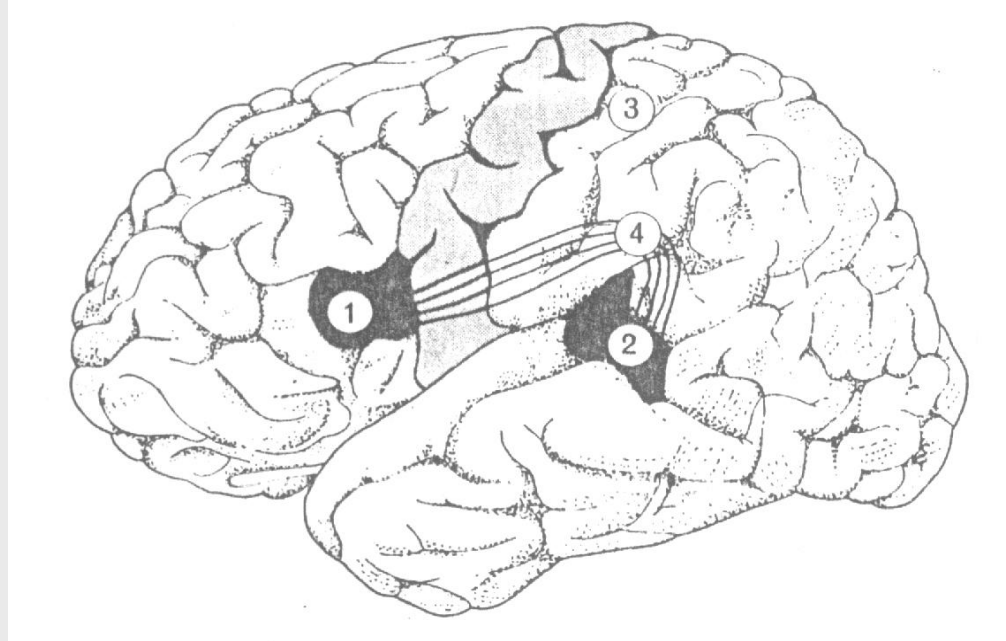
«Κύκλωμα της ομιλίας» (Saussure, *Μαθήματα*, 40 κ.ε.)

«Κύκλωμα της ομιλίας»

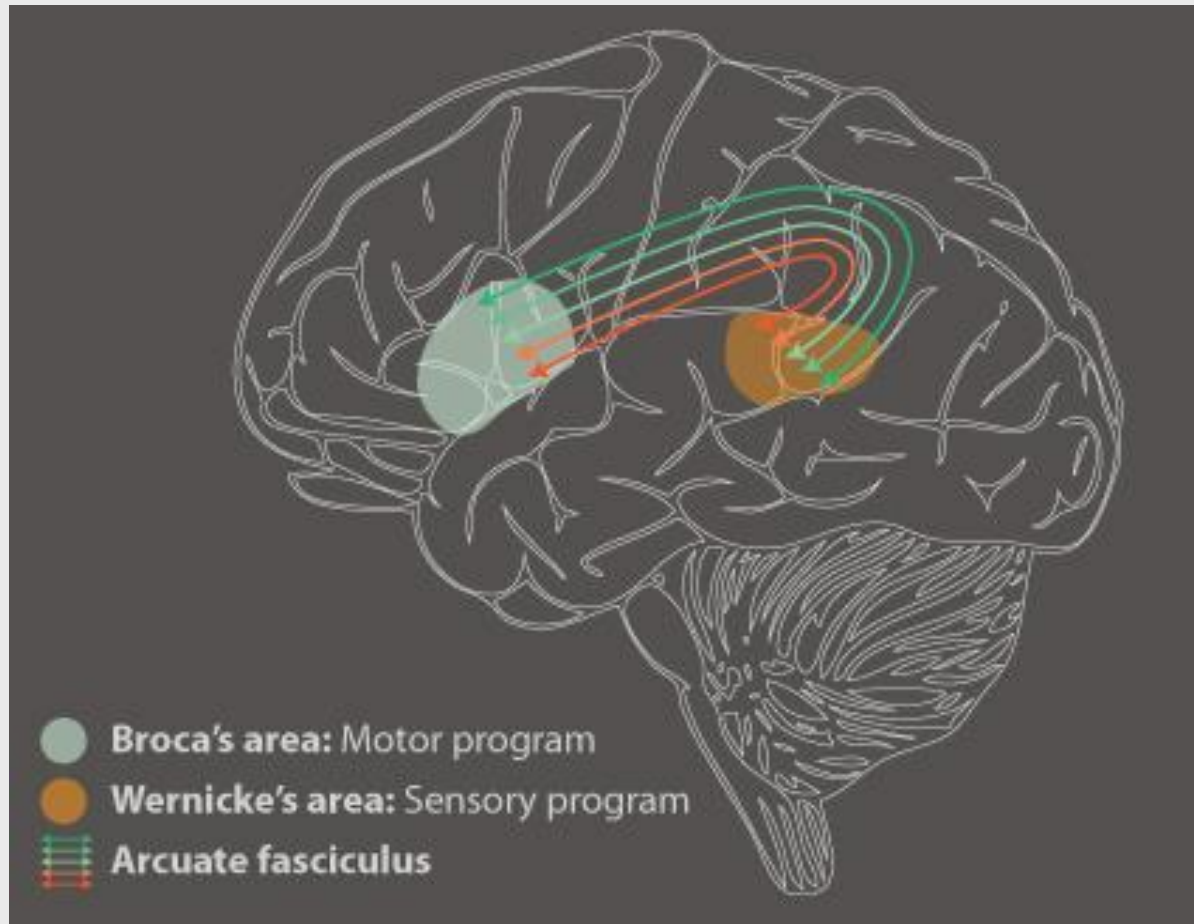
Γλωσσική ικανότητα

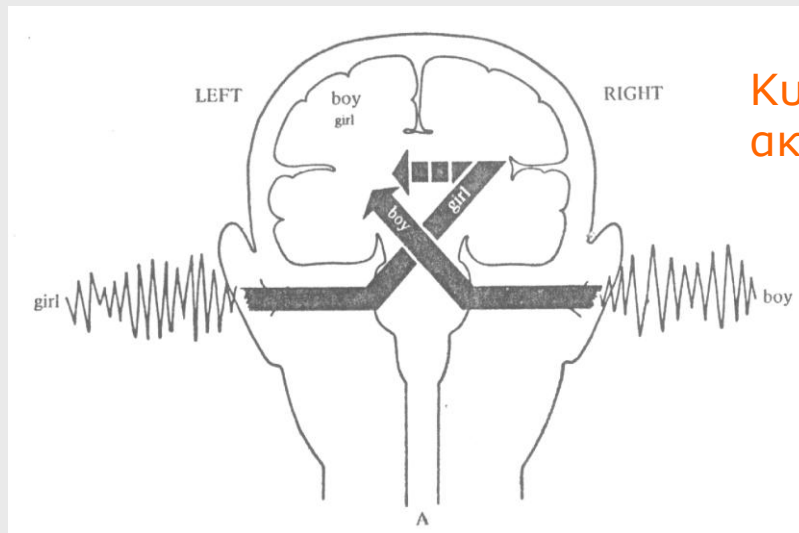
δύο ημισφαίρια
μεσολόβιο (corpus callosum: τυλώδες σώμα)

1. Περιοχή του Broca
2. Περιοχή του Wernicke
3. Κινησθητικός φλοιός
4. Τοξοειδής δέσμη (arcuate fasciculus)

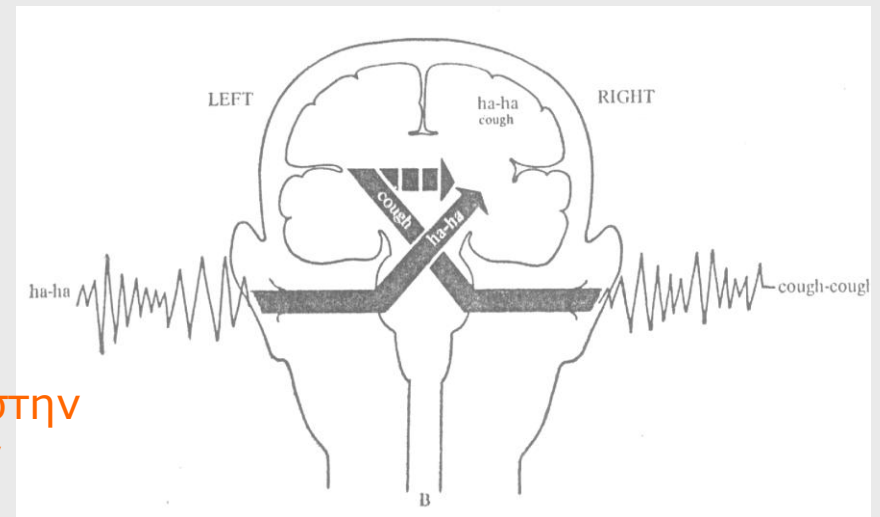
Γλωσσική ικανότητα

Διχωτική ακρόαση

Κυριαρχία δεξιού αυτιού στην ακρόαση γλωσσικών ήχων

Κυριαρχία αριστερού αυτιού στην ακρόαση μη γλωσσικών ήχων

<http://www.matrix24.gr/2016/03/giati-akoume-kalitera-apo-to-dexi-afti/>

ΥΓΕΙΑ

Τι λένε Ιταλοί επιστήμονες

22/03/2016@9:18

Γιατί ακούμε καλύτερα από το δεξί αυτί

Όταν θέλετε να πείτε κάτι στον συνομιλητή σας, είναι προτιμότερο να του μιλήσετε στο δεξί αυτί, καθώς έτσι θα το ακούσει καλύτερα.

Σύμφωνα με μια έρευνα Ιταλών επιστημόνων, οι άνθρωποι επεξεργάζονται καλύτερα τις πληροφορίες όταν κάποιος τους διατυπώνει ένα αίτημα στο δεξί αυτί, πιθανότατα γιατί τις πληροφορίες από το δεξί αυτί τις διαχειρίζεται η αριστερή πλευρά του εγκεφάλου, που είναι καλύτερη σε αυτόν τον τομέα σε σχέση με τη δεξιά.

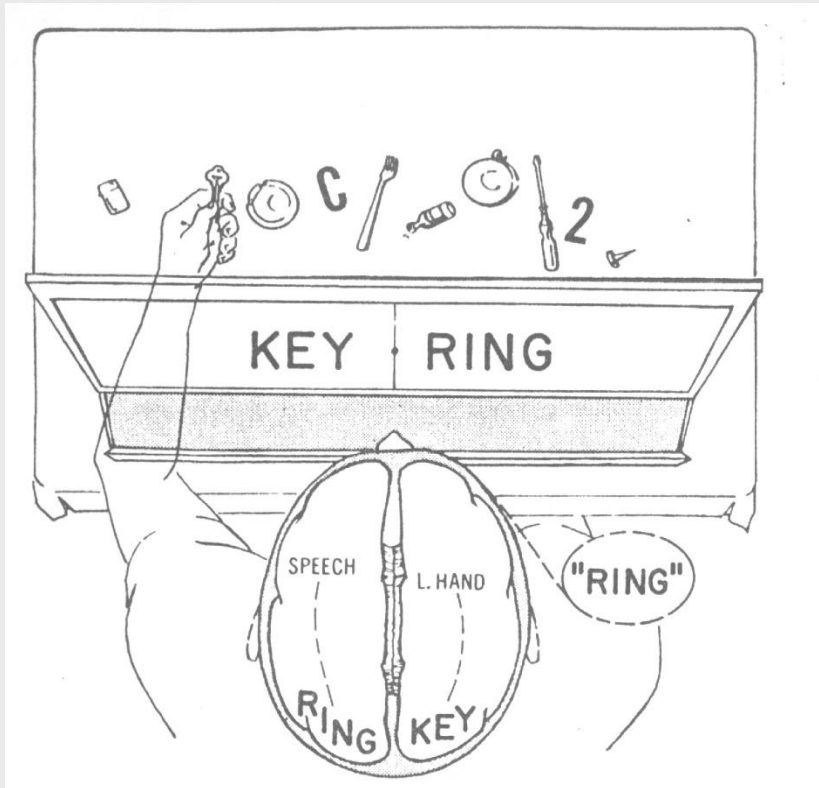
Οι ερευνητές στήριξαν τα πορίσματά τους σε τρία πειράματα.

Στο πρώτο, παρατήρησαν 286 θαμώνες κλαμπ, συζητώντας με δυνατή μουσική στο υπόβαθρο. Συνολικά, το 72% της συζήτησης λεγόταν στο δεξί αυτί του συνομιλητή.

Στο δεύτερο πείραμα, οι ερευνητές προσέγγισαν 160 θαμώνες και μουρμούρισαν κάτι ακατάληπτο, περιμένοντας να δουν ποιο αυτί θα προτιμούσαν για να ακούσουν καλύτερα, το αριστερό ή το δεξί. Συνολικά, το 58% προτίμησε το δεξί και το 42% το αριστερό αυτί.

Τέλος, οι ερευνητές ζήτησαν από 176 θαμώνες κλαμπ τσιγάρο, επιλέγοντας για να τους μιλήσουν είτε το δεξί είτε το αριστερό τους αυτί και διαπίστωσαν πως το αίτημά τους εισακούστηκε σαφώς περισσότερο μέσω του δεξιού αυτιού.

Παθήσεις μεσολοβίου / Πειράματα με λοβοτομημένους

Ο λοβοτομημένος ασθενής αναφέρει το οπτικό ερέθισμα ("RING") που παρουσιάζεται στο αριστερό του ημισφαίριο. Το αριστερό χέρι πιάνει, σωστά, τα αντικείμενα που προβάλλονται στο δεξί ημισφαίριο, αν και ο ασθενής αρνείται ότι έχει επίγνωση αυτού που κάνει. Όταν του ζητείται να ονομάσει το αντικείμενο που κρατάει στο αριστερό του χέρι, ο ασθενής ονομάζει το ερέθισμα που προβάλλεται στο αριστερό ημισφαίριο.

(R. W. Sperry & M. S. Gazzaniga)

Παρακολουθήστε

<https://www.youtube.com/watch?v=ZMLzP1VCANo&t=48s>

The video player shows two men sitting at a desk in a room. The man on the left is wearing a blue sweater with red and yellow stripes on the sleeves. The man on the right is wearing glasses and a dark sweater. They are looking at a laptop screen. The video player interface includes a progress bar at 1:41 / 4:35, a volume icon, a play button, a CC icon, a settings gear, a full screen icon, and a share icon.

Split brain behavioral experiments

1,856,433 views • Apr 19, 2007

LIKE DISLIKE SHARE CLIP SAVE ...

Αφασίες

- » Αφασίες: Διαταραχές της γλωσσικής λειτουργίας που οφείλονται σε εγκεφαλικές βλάβες και εκδηλώνονται ως αδυναμία κατανόησης ή παραγωγής του προφορικού ή/και του γραπτού λόγου.
- » Αφασία Broca (κινητική αφασία με μη ρέοντα λόγο)
- » Αφασία Wernicke (αισθητηριακή αφασία με ρέοντα λόγο)
- » Αφασία αγωγής
- » Κατονομαστική (αμνησιακή) αφασία
- » Καθολική (μεικτή) αφασία
- » Διαφλοιστική αφασία (κινητική, αισθητηριακή, μεικτή)

Types of Aphasia

Fluent?

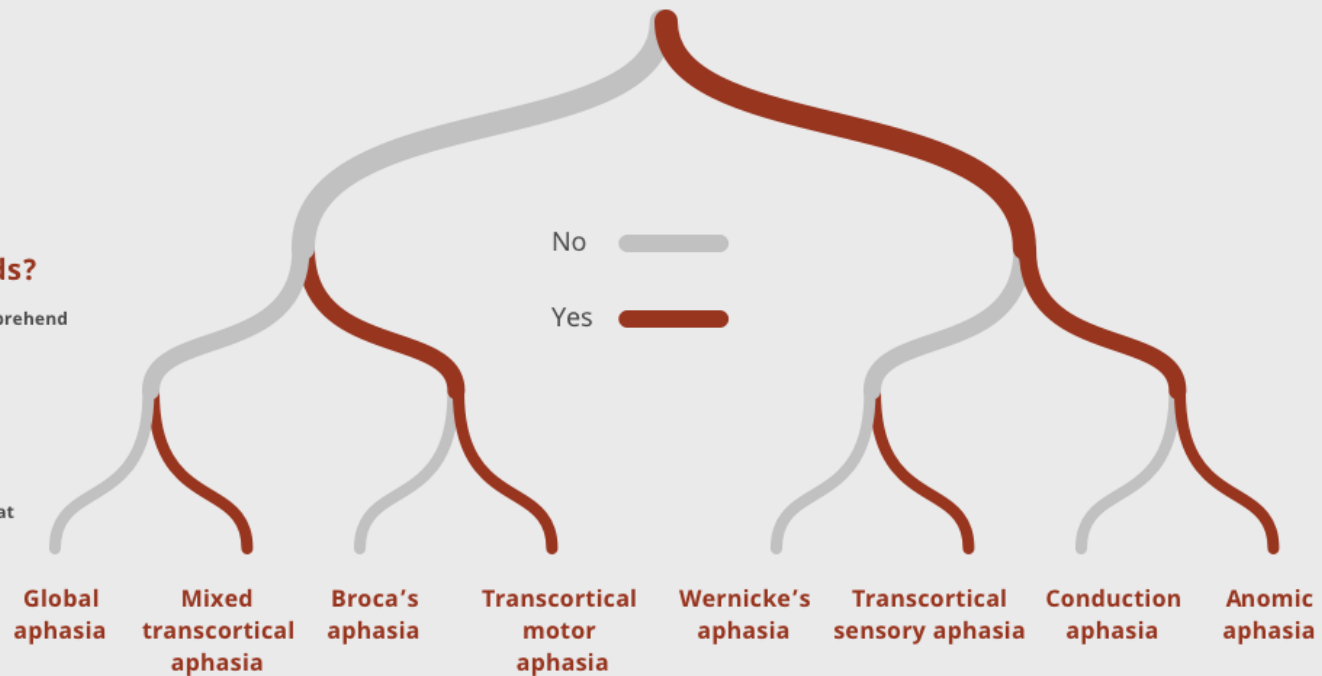
Is speech fluent?

Comprehends?

Can the person comprehend spoken messages?

Repeats?

Can the person repeat words or phrases?

www.aphasia.org

Προσδιορίστε το είδος του αφασικού συμπτώματος

- » – Tell me, what did you do before you retired? – Uh, ih, ih, puh, par, partender, no. – Carpenter? – Carpenter, tuh, tuh tenty year – Tell me about this picture. – Boy ... cook ... cookie ... took ... cookie.
- » – Tell me something about your problem. – Yes, I ugh can't hill all of my way. I can't talk all of the things I do, and part of the part I can go alright, but I can't tell from the other people. I usually most of my things. I know what can I talk and know what they are but I can't always come back even though I know they should be in, and I know should something eely I should know what I'm doing.

(G. Yule, *The study of language*)

Τι προσπαθεί να κατονομάσει;

- » I should know this because I have when when you go in the when you go in the army or when you go in the boat or this is flying over you if you go in a boat, this is flying over the the boat and it's a I again I would have to try and keep to spelling the letters in that and keep coming round there are, each different country each different country has different colours on that bit of it's not paper, bit of different, different countries have their own, have their own bit of this stuff wrapped on – it's not wrapped on, I have to use words like that that
(R. Lesser & L. Milroy, *Linguistics and Aphasia*, 1993, 67)

Αφασία αγωγής

- » Προσδιορίστε τις διαφορές και τις ομοιότητες ανάμεσα στις τυπωμένες λέξεις (αριστερή στήλη) και τις λέξεις που διαβάζει ένας αφασικός (δεξιά στήλη):

liberty

freedom

abroad

overseas

short

small

canary

parrot

large

long

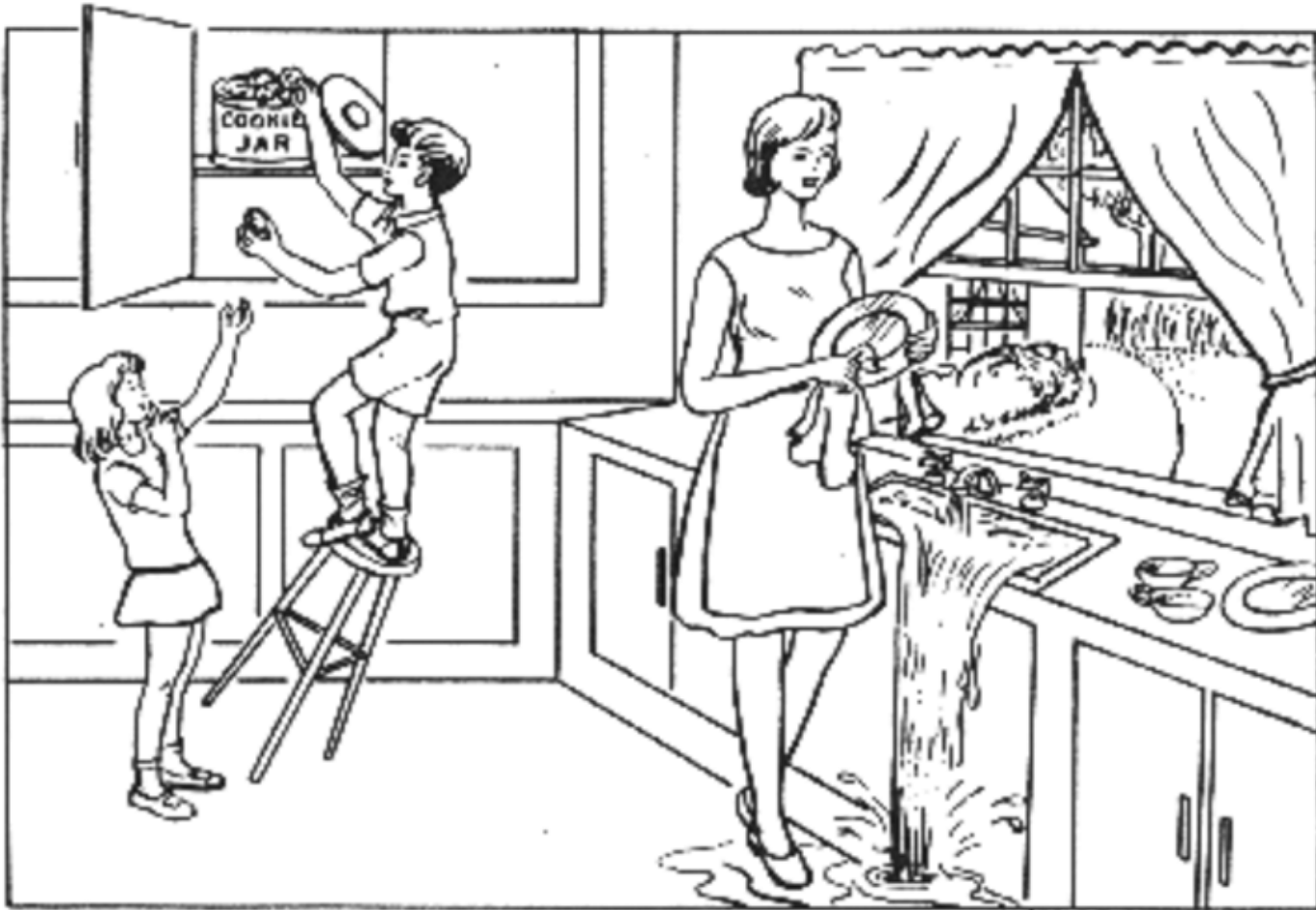
tall

long

Διάγνωση αφασίας

BOSTON DIAGNOSTIC APHASIA EXAMINATION

Date: _____

Προσδιορίστε τις παραφασίες (1/2)

<A> μάλιστα () εδώ είναι το:: πιά-τα (.) τα πιά-τα (.) εδώ είναι ο νεροχύ-τας ο νεροχύ-τας (.) έχει:: φλιτζά::νι φλιτζάνια-κα (.) εδώ απ' έξω έχω:: () απ' έξω:: αρ-αγή:: αγή:: () η αγή:: η:: κ-κοπελίτσα:: αυτή εδώ είναι που είναι η κυρία:: (.) αυτή εδώ:: (.) ντω- εδώ βάζουνε γλώκχ- (.) μ:: γλώχια όχι (.) πώς τα λένε τα:: γλώκια τα:: αυτά εδώ ξέρω να τα πω αλλά δε μπορώ να τα καταλάβω () πώς τα λέ-; γύκα γύκ-όχι γύκα κάπως αλλιώς () γ- γυ- ε- ε:: πώς τα λένε; τελοσπάντων κι έχει ντι-πού-κα:: πώς να το πω; γιατί δε βγαίνουν όπως τα καταλαβαίνω;

<Γ> μ:: μ::

<A> σκί-μπα:: σκιμπίδι

<Γ> μ::

<A> κι εδώ:: β-βάζουνε και:: (.) μπι-χο-τά (.) ΝΑΙ αυτό θέλω να πω () το κοριτσάκι με το αγόρι (.) ναι νταπικρό:: γο:: τι άλλο θέλετε άλλο να σας πω;

<Γ> μ:: μ::

<A> μ:: () εδώ::; είναι το κοριτσάκι (.) αυτό εδώ (.) κι έχουνε:: (.) αυτό εδώ δεν μπορώ να το καταλάβω

<Γ> [μ::

Προσδιορίστε τις παραφασίες (1/2)

<Γ> τι ΚΆνει με το χέρι της;

<Α> α με το ΧΕ::ρι;

<Γ> μ::

<Α> με το ΧΕρι::; βάζει κάτι στο χέρι στο::μ στο στόμα της κάτι βάζει στο στόμα της ΓΛΥ-ΚΑ ΓΛΥ-ΚΑ ΓΛΥΚΑ και ότι έχει γλυ-ΚΌ και γλυ-ΚΌ (.) μάλιστα τι άλλο θέλετε ; () ο νεροχύτη-της αυτός γέμισε ο χεριτ- ο γερε-βύ-της έχουνε εδώ:: (.) το γυροφήτ-ης θέλουνε:: πώς να το πω; σαπουνά::δα:: που έχει κά::τω και θέλουνε:: () >δε μπορώ να το πω< (.) ακόμα (.) αλλά:: στ- εδώ:: το πιά-το που:: γιαβουστ-Ί:ζει εδώ γιαβού:: και (.) γιαΤΙ δεν το λέω όπως το είχα; μάλιστα (.) τι άλλο θέλετε να σας βάλω;

<Γ> μ:: () κάτι άλλο;

<Α> το νιο- τα νιό-τα τα νιοτάκια >εδώ εδώ πέρα τα::< κι αυτό γιάφ-το κι αυτό γιάφ-το (.) πώς το είπαμε αυτό; ΠΙΑΤΟ το πιάτο το πιάτο (.) εδώ:: () η βράχ-η η βράχη η βράχη () ντιλέ-πονα ντιλίπου (.) σκαμπό::-μπο:: σκαμπόβο (.) μάλιστα (.) αυτά εδώ πώς τα είπαμε; γιάφίνα όχι () γλύ-φικα γλύφι- γλύ-φι γλύ-φια γλύ-φι-α μάλιστα (.) κι ένα κοριτσάκι κι ένα αγοράκι () μάλιστα () τι άλλο θέλετε;

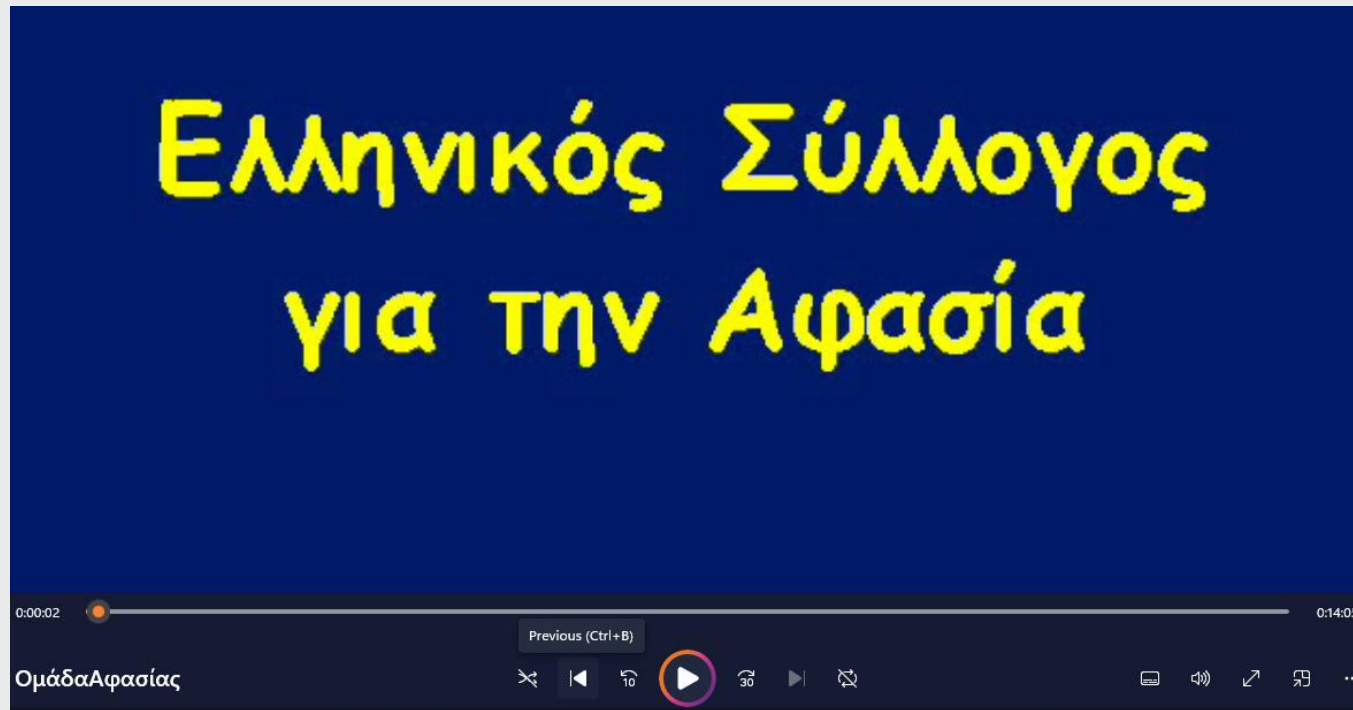
(Δ. Γούτσος κ.ά., Σώμα κειμένων παραφασιών των ελλήνων αφασικών ασθενών)

Αφασία: επίγνωση

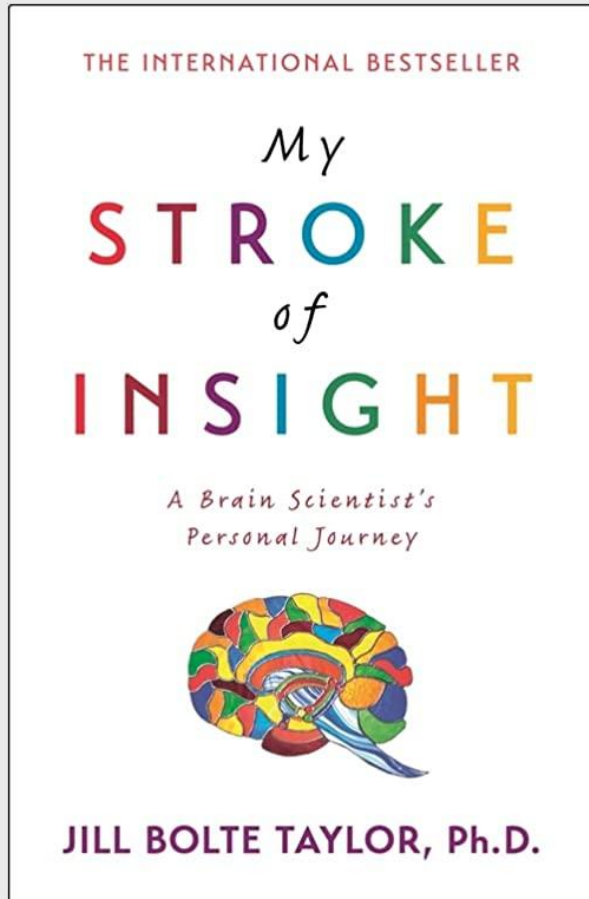
- » ε:: δεν μπορούσα να να (.) ΣΚΕΦΤΩ όπως δηλαδή ήθελα να μιλήσω αλλά δεν μπορούσα να σκεφτώ ήταν ο λόγος με το (.) με τη σκέψη ήταν διαφορετικέ::ς απόψεις με καταλάβατε πως [...] Η ΣΚΕΨΗ μου καταλάβαινα τι ήθελα να πω αλλά έλεγα άλλα (.) ήτανε αλλού η σκέψη αλλού ο λόγος αυτό ήταν το πρόβλημα δηλαδή που δεν μπορούσα και είχα πρόβλημα

ΔΕΙΤΕ ΤΟ ΒΙΝΤΕΟ

Διαβάστε, δείτε το βίντεο

My stroke of insight